

'Don't mention the war!'

Tien jaar Duitslandweb 2002-2012

[Achtergrond](#) - 8 februari 2012

Duitslandweb bestaat vandaag tien jaar. Een decennium lang Duitsland voor Nederlanders verklaard. Waarom doen ze er toch zo moeilijk over Google Street View? Of wat kan voetbal ons vertellen over de Duits-Nederlandse betrekkingen? Opvallend hoe een aantal thema's telkens terugkeert.

Neem nou de rode sokken. Bij elk [verkiezingsdossier](#) dat Duitslandweb het afgelopen decennium maakte, vroeg de redactie zich af of ze weer uit de kast zouden worden gehaald. In 1994 gebruikte de CDU de neerbuigende term 'rode-sokken-dragers' voor het eerst voor aanhangers van de partij die nu Die Linke heet. Daarna doken de sokken bij elke verkiezingsronde weer op. Want een regeringscoalitie met oud-communisten blijft in Duitsland een [schrikbeeld](#).

In zekere zin staan die rode sokken voor de terugkerende verschijnselen die telkens weer verklaring behoeven. De vaak moeizame relatie tussen Oost- en West-Duitsland, in dit geval. Maar ook de federale structuur is er zo een. En natuurlijk de Oorlog. Al laat de rol van de Tweede Wereldoorlog in de Duitse politiek en samenleving juist ook zien hoe bekende clichés achterhaald kunnen blijken. Het gaat in Duitsland traditioneel langzaam, toch zijn er diverse Duitslandbeelden die in tien jaar Duitslandweb flink gekanteld zijn.

Politieke kleurenleer

Zo is de Duitse politieke kleurenleer in de afgelopen jaren een stuk [veelzijdiger](#) geworden. Het bijzondere daarvan valt niet te begrijpen als je het traditionele Duitse partijenlandschap niet kent. Tien jaar geleden schilderde de redactie het Duitse coalitiecircuit bij elke verkiezing, op deelstaatniveau of landelijk, volgens vaste kleurencombinaties. De christendemocratische CDU/CSU (zwart) regeerde nu eenmaal bij voorkeur met de kleine liberale FDP (geel), de sociaaldemocratische SPD (rood) sinds de jaren tachtig het liefst met de Groenen.

Veranderende verhoudingen maakten daaraan een einde. De traditionele [volkspartijen CDU/CSU en SPD verloren](#) de afgelopen jaren [veel kiezers](#). Dat dreef hen in 2005, [tot schrik van velen](#), voor het eerst sinds 36 jaar in elkaars armen. Op deelstaatniveau moest er de afgelopen 10 jaar veel met [nieuwe kleurencombi's](#) worden geëxperimenteerd. Door de opkomst van een 'donkerrode'

partij links van de SPD kreeg Berlijn een rood-rode regering. Ook werd gesproken over 'Jamaïca' - zwart-geel-groen - en over de 'stoplicht'-variant - rood-geel-groen. Zelfs zwart-groen, een decennium geleden een ondenkbare combinatie, is uitgetoet. Maar dat was nog te vroeg: na twee jaar viel de [Hamburgse regering van CDU en Groenen](#) in 2010 ruziënd uit elkaar.

Duits-Nederlandse relaties

Duitsers, waren dat niet die schreeuwerige, humorloze, worst-etende gatgravers die in Nederland de stranden kwamen bezetten? Alleen al bij de berichtgeving over het voetbal zag de webredactie de afgelopen tien jaar dat die vastgeroeste clichés zijn verouderd. Steeds vaker klonk het geluid dat Duitsland voetbalde zoals Nederland zou moeten - lees: aanvallend, technisch en met hoog tempo - terwijl Nederland het in [2010](#) "op z'n Duits" - met fysiek vechtfootbal en schwalbes - tot vice-wereldkampioen schopte. Het heeft ertoe bijgedragen dat de Nederlands-Duitse voetbalrivaliteit aanzienlijk is verminderd. Tegelijk opende het [WK van 2006](#) in Duitsland voor Nederland en de rest van de wereld de ogen. Bleek dat anders zo serieus ogende volk onze gepatenteerde Oranjegekte qua [uitbundige vrolijkheid](#) naar de kroon te kunnen steken! Bovendien toonde [gastland Duitsland](#) zich niet arrogant en streng, maar vriendelijk en bescheiden.

Het gekantelde Duitslandbeeld heeft [niet alleen met voetbal](#) te maken. Ook het hippe imago van [Berlijn](#) als place-to-be heeft eraan bijgedragen. Andersom is het Duitse Nederlandbeeld de afgelopen tien jaar net zo veranderd. Wie Nederland alleen zou kennen uit de Duitse media, moet een in zichzelf gekeerd, argwanend land voor zich zien, sceptisch tegenover Europa en de niet-westerse wereld. Dat Nederland Duitse studenten van zijn hogescholen en universiteiten wil weren, werd in de Duitse media [met verbazing](#) geconstateerd. Zoals ze zich er ook over verbazen hoe snel Nederland zich verwijderd van zijn imago als progressief, tolerant land. Of het nu gaat om [softdrugs](#), het [poldermodel](#) of het [integratiedebat](#), het waren allemaal thema's waarin Nederland ooit als voorbeeld voor Duitsland diende.

De invloed van de Tweede Wereldoorlog die minder werd...

Duitsland was de afgelopen tien jaar in NAVO- of VN-verband permanent [betrokken bij internationale vredesmissies](#), zoals in voormalig Joegoslavië, Somalië en [Afghanistan](#). Duitslandweb besteedde veel aandacht aan die missies, omdat die een breuk vormden met de naoorlogse Duitse buitenlandse politiek. Die werd tot ver in de jaren negentig gedomineerd door een diepgeworteld pacifisme. Duitsland verkeerde in de unieke positie geëxcuseerd te zijn als de NAVO soldaten zocht voor militaire missies in oorlogsgebieden. Duitse soldaten zouden met de herinnering aan het nationaal-socialisme in het geheugen nooit meer actief aan

gewapende conflicten deelnemen. Uitgerekend de eerste rood-groene regering zond in 1999 voor het eerst Duitse militairen uit, naar Kosovo. De meest vurige tegenstanders had de Groene minister van Buitenlandse Zaken Joschka Fischer aan zijn [eigen partijleden](#). Met een emotioneel betoog overtuigde hij hen dat alleen met de wapens in de hand verder bloedvergieten kon worden voorkomen. Het brak de Duitse ban.

Ook de veranderende [Duitse rol in Europa](#) illustreert dat het juk van de Tweede Wereldoorlog in de buitenlandse politiek steeds minder zwaar drukt. De inbedding in Europa paste volledig in de 'wees maar niet bang voor ons'-houding die Duitsland na 1945 ontwikkelde. Die moest illustreren dat de zo gevaarlijk gebleken Duitse *Alleingang* tot de verleden tijd behoorde. Op de Duitse dienstbaarheid aan Europa – bijvoorbeeld door de oersterke D-Mark te verruilen voor het ongewisse euro-avontuur – konden de overige lidstaten blind varen. Dat is de laatste tien jaar wel [veranderd](#). Zoals kanselier Schröder 'nee' durfde te zeggen tegen de Amerikaanse inval in Irak in 2003, zo verhief Duitsland ook in Brussel steeds vaker [zijn stem](#). Sinds de financiële crisis is Duitsland zelfs het land waarnaar iedereen kijkt nu de euro moet worden gered.

... en de invloed van de Tweede Wereldoorlog die bleef

Tegelijkertijd ontkwam de webredactie de afgelopen tien jaar niet aan de invloed die de Tweede Wereldoorlog nog vrijwel dagelijks speelt in binnenlandse politieke en maatschappelijke debatten. Dat heeft alles te maken met de Duitse gevoeligheid voor privacy en bescherming van persoonsgegevens. Bij de opstelling van de [grondwet](#) in 1949 werd de onaantastbaarheid van de menselijke waardigheid bovenaan de lijst met met grondrechten geplaatst – destijds uniek in de wereld. De wens de rechten van het individu te versterken was ingegeven door de ervaringen met het nationaal-socialisme.

Die privacygevoeligheid zie je bijvoorbeeld terug in de manier waarop de Duitsers zich verzetten tegen de invoering van [Google Street View](#). Als enige land ter wereld slaagde Duitsland erin Google tot privacy-aanpassingen te dwingen. Dezelfde discussie wordt gevoerd als het gaat om [Facebook](#), de [opslag van telecomgegevens](#), [antiterreurdatabanken](#), [internetvrijheid](#) en [euthanasie](#). Dat laatste woord gebruiken Duitsers overigens niet vanwege de associatie met de moord op honderdduizenden gehandicapten en geesteszieken door de nazi's. Ze spreken liever van *Sterbehilfe*. Maar ook die andere ervaring met een totalitair regime, dat van de DDR, heeft sporen achter gelaten. Ook daardoor is het belang te verklaren dat Duitsland nog steeds hecht aan wat het *politische Bildung* noemt. Elke deelstaat heeft zijn eigen centrale die zich richt op informatieverstrekking over bijvoorbeeld de werking van de democratie en het gevaar van extremisme.

Tallose stichtingen, al dan niet gefinancierd door de overheid, doen hetzelfde.

De Ossi-Wessi-problematiek

In de discussie rond het neonazi-geweld was een van de aspecten die direct aan de orde kwamen de Oost-Duitse voedingsbodem voor extreem-rechts. In de voormalige DDR is de politieke en sociale desintegratie sterker dan in West-Duitsland, legden de [experts ook op Duitslandweb](#) uit. Oost-Duitsers voelen zich door dit soort verklaringen gestigmatiseerd. De meesten van hen hebben niets met extreem-rechts te maken. Het is exemplarisch voor de verschillen die er nog steeds zijn tussen Oost- en West-Duitsland. In Nood-Duitsland gaat het ook heel anders toe dan in Beieren, maar de verschillen tussen de voormalige DDR en het westen van het land spelen maatschappelijk en politiek nog steeds een veel grotere rol. Ossies en Wessies [groeien weliswaar langzaam naar elkaar toe](#), blijkt uit onderzoek. Toch is de kloof tussen Oost- en West-Duitsland als het gaat om bijvoorbeeld werk, inkomen en pensioenen, nog steeds aanzienlijk. Ook over de beoordeling van het DDR-verleden - mag je het een [onrechtstaat](#) noemen? - zijn ze het voorlopig nog niet eens.

Federalisme

Het Duitse [onderwijssysteem](#), het [falen van de binnenlandse veiligheidsdiensten](#) in de zaak van de Zwickauer neonazi's, het mislukte [EHEC-crisismanagement](#), de discussie over de [integratie van minderheden](#), [milieubeleid](#), de Duitse visie op Europa: je kunt er niet over schrijven zonder het Duitse federale systeem uit te leggen. Het is een van de belangrijkste verschillen met Nederland: dat de Duitse deelstaten zoveel bevoegdheden hebben. Na de Tweede Wereldoorlog is het [federalisme bewust ingevoerd](#) om te voorkomen dat de centrale overheid te veel macht krijgt die het kan misbruiken zoals de nationaal-socialisten dat deden.

Omdat het federalisme in later jaren steeds vaker tot competentiestrijd tussen de Bondsregering en de deelstaten leidde, werd het stelsel [in 2006 aangepast](#) via de grootste grondwetswijziging sinds 1949. Maar nog steeds hebben de deelstaten veel zeggenschap. Dus heft de ene deelstaat wel [collegegeld](#) en de andere niet. En dus mag je in Thüringen niet [roken](#) in sportclubs, terwijl het geen probleem is een sigaret op te steken op de tribunes van Werder Bremen. Maar dankzij het federalisme heeft Duitsland ook een zeer gevarieerd cultureel landschap, omdat elke deelstaat zijn eigen culturele instellingen koestert. En het stelsel heeft ook als gevolg dat [Duitsers Europa beter begrijpen](#) dan Nederlanders: ze zijn gewend hun deelstaatbelangen in Berlijn te behartigen. Europa werkt net zo.

Kernenergie

Toen we in 2002 schreven dat Duitsland in 2021 alle kerncentrales zou sluiten,

konden we niet vermoeden dat we daar tien jaar lang over zouden blijven schrijven om nu, in 2012, precies terug te zijn op het punt waar we toen begonnen. In de tussentijd switchte Duitsland van de [Atomausstieg](#) naar *Ausstieg vom Ausstieg* en weer terug. Voor- en tegenstanders bleven maar debatteren over de vraag wat zwaarder moest wegen: dat kernenergie relatief goedkoop en schoon is, voor werkgelegenheid zorgt en de afhankelijkheid van aardolie vermindert, of dat de centrales een bedreiging vormen voor milieu en veiligheid en er geen duurzame oplossing voor het kernafval-probleem is. Na de kernramp in Fukushima [veranderde kanselier Merkel](#) resoluut van standpunt en besloot dat de 17 Duitse kerncentrales zo snel mogelijk dicht moesten. Terwijl de CDU juist als voorstander van kernenergie gold en de looptijd van de centrales in 2010 nog had [verlengd](#). Daarmee nam Merkel de Groenen, traditioneel de partij die [tegen kernenergie ijverde](#), de wind uit de zeilen.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/127/dont-mention-the-war>